

Polacy o demokracji

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 23 stycznia 2019 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Co pewien czas sprawdzamy, jak Polacy oceniają funkcjonowanie demokracji w naszym kraju. Monitorujemy także nastawienie społeczne do demokracji i rządów niedemokratycznych oraz poziom politycznej alienacji obywateli.

POSTAWY WOBEC DEMOKRACJI

W naszym ostatnim badaniu¹ ze stwierdzeniem, że demokracja ma przewagę nad wszelkimi innymi formami rządów, zgadza się siedmiu na dziesięciu badanych (71%, od maja 2018 roku spadek o 5 punktów procentowych), natomiast odmiennego zdania jest około jednej siódmej (15%, wzrost o 3 punkty). Zmniejszenie się zasięgu przekonania o wyższości demokracji nad innymi porządkami politycznymi, które nastąpiło w ciągu ostatniego roku, wydaje się być korektą poprzedniego, rekordowo prodemokratycznego, wyniku.

TABELA 1

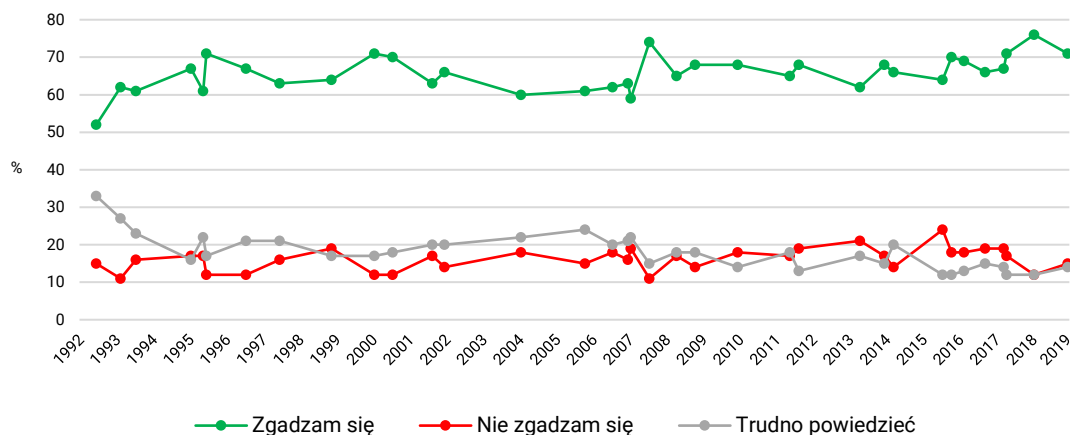
Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem, że demokracja ma przewagę nad wszelkimi innymi formami rządów?	Wskazania respondentów według terminów badań																	
	1992	1993	1995	1997	1999	2000		2001	2002	2004	2006		2007		2008	2009	2010	
	X	VI	V	X	III	IV	X	XI	III	V	II	XI	IV	V	XI	VII	I	III
	w procentach																	
Zgadzam się	52	62	67	63	64	71	70	63	66	60	61	62	63	59	74	65	68	68
Nie zgadzam się	15	11	17	16	19	12	12	17	14	18	15	18	16	19	11	17	14	18
Trudno powiedzieć	33	27	16	21	17	17	18	20	20	22	24	20	21	22	15	18	18	14

TABELA 1 cd.

Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem, że demokracja ma przewagę nad wszelkimi innymi formami rządów?	Wskazania respondentów według terminów badań												
	2011		2013	2014		2015	2016		2017		2018	2019	
	VIII	XI	VII	III	VI	XI	I	VI	I	VII	VIII	V	IV
	w procentach												
Zgadzam się	65	68	62	68	66	64	70	69	66	67	71	76	71
Nie zgadzam się	17	19	21	17	14	24	18	18	19	19	17	12	15
Trudno powiedzieć	18	13	17	15	20	12	12	13	15	14	12	12	14

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (347) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganą komputerowo (CAPI) w dniach 4–11 kwietnia 2019 roku na liczącej 1064 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Rys. 1. Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem, że demokracja ma przewagę nad wszelkimi innymi formami rządów?

Osoby deklarujące, że nie ma dla nich znaczenia, czy rządy w kraju są demokratyczne czy niedemokratyczne, stanowią ponad jedną czwartą (26%), natomiast twierdzący, że nie jest im to obojętne – dwie trzecie (65%). Od 2016 roku skala alienacji politycznej pozostaje najmniejsza na przestrzeni ostatnich 27 lat, a bieżący odsetek deklarujących obojętność wobec tego typu rządów jest identyczny z ubiegłorocznym, czyli najniższy na tle wcześniej rejestrowanych.

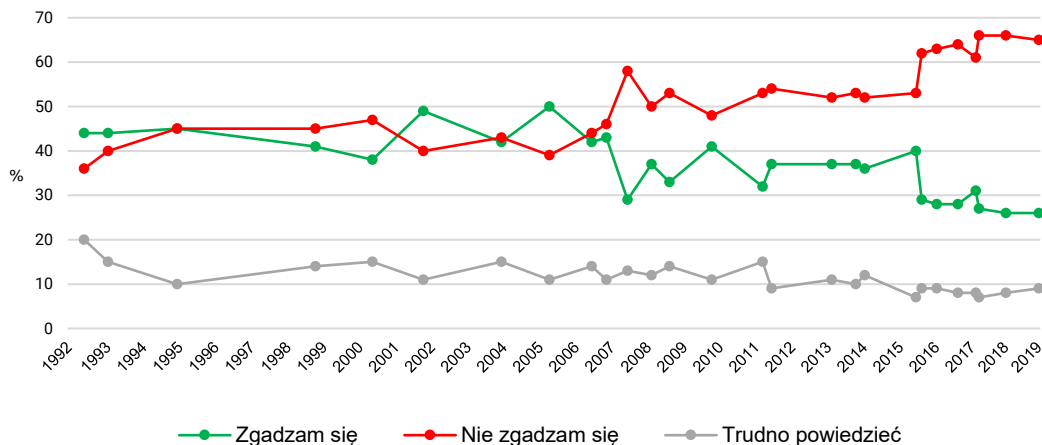
TABELA 2

Czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem, że dla ludzi takich jak Pan(i) nie ma w gruncie rzeczy znaczenia, czy rządy są demokratyczne czy niedemokratyczne?	Wskazania respondentów według terminów badań													
	1992	1993	1995	1999	2000	2002	2004	2005	2006	2007		2008	2009	2010
	X	VI	V	III	X	III	V	IX/X	XI	IV	XI	VII	I	III
	w procentach													
Zgadzam się	44	44	45	41	38	49	42	50	42	43	29	37	33	41
Nie zgadzam się	36	40	45	45	47	40	43	39	44	46	58	50	53	48
Trudno powiedzieć	20	15	10	14	15	11	15	11	14	11	13	12	14	11

TABELA 2 cd.

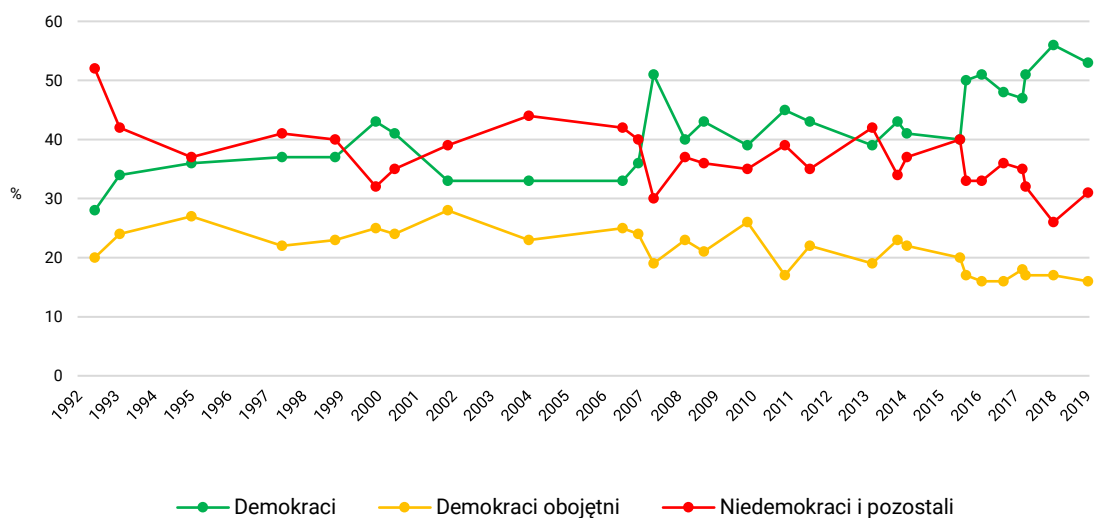
Czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem, że dla ludzi takich jak Pan(i) nie ma w gruncie rzeczy znaczenia, czy rządy są demokratyczne czy niedemokratyczne?	Wskazania respondentów według terminów badań													
	2011		2013	2014		2015	2016		2017			2018	2019	
	VIII	XI	VII	III	VI	XI	I	VI	I	VII	VIII	V	IV	
	w procentach													
Zgadzam się	32	37	37	37	36	40	29	28	28	31	27	26	26	
Nie zgadzam się	53	54	52	53	52	53	62	63	64	61	66	66	65	
Trudno powiedzieć	15	9	11	10	12	7	9	9	8	8	7	8	9	

RYS. 2. Czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem, że dla ludzi takich jak Pan(i) nie ma w gruncie rzeczy znaczenia, czy rządy są demokratyczne czy niedemokratyczne?

Po wyłączeniu z grupy aprobujących demokrację jako najlepszą formę rządów tych, którzy deklarują, że obowiązujący system polityczny jest im obojętny (oraz niemających w tej sprawie zdania), otrzymujemy „czyste” poparcie dla demokracji. Taka postawa charakteryzuje ponad połowę badanych (53%). Jej zasięg jest obecnie minimalnie mniejszy niż przed rokiem (od maja 2018 roku spadł o 3 punkty procentowe). Biorąc jednak pod uwagę cały monitorowany przez nas okres, począwszy od roku 1992, można powiedzieć, że od ostatnich wyborów parlamentarnych postawa prodemokratyczna zauważalnie się w Polsce umocniła. Wcześniej zbliżony jej zasięg obserwowaliśmy jedynie w powyborczym sondażu z 2007 roku.

RYS. 3. Stosunek do demokracji

Pełnym poparciem dla demokracji (przy jednoczesnym braku obojętności politycznej) wyróżniają się najlepiej wykształceni badani, mieszkańcy największych miast (półmilionowych i większych), uzyskujący wysokie dochody *per capita* (1800 zł i więcej), zadowoleni z własnej sytuacji materialnej, a także respondenci w wieku 25–44 lat.

TABELA 3

Cechy społeczno-demograficzne		Stosunek do demokracji		
		Demokraci	Demokraci obojętni	Niedemokraci i pozostali
		w procentach		
Ogółem		53	16	31
Wiek	18–24 lata	45	15	40
	25–34	58	12	30
	35–44	63	10	27
	45–54	56	17	27
	55–64	54	16	30
	65 lat i więcej	42	22	36
Miejsce zamieszkania	Wieś	47	17	36
	Miasto do 19 999	53	14	33
	20 000 – 99 999	58	16	26
	100 000 – 499 999	56	15	29
	500 000 i więcej mieszkańców	68	11	21
Wykształcenie	Podstawowe lub gimnazjalne	33	20	47
	Zasadnicze zawodowe	45	22	33
	Średnie	54	15	31
	Wyższe	73	7	19
Dochody na osobę	Do 899 zł	40	16	44
	Od 900 zł do 1299 zł	42	21	37
	Od 1300 zł do 1799 zł	53	22	25
	Od 1800 zł do 2499 zł	66	12	22
	2500 zł i więcej	67	14	19
Ocena własnych warunków materialnych	Złe	39	21	40
	Średnie	42	18	40
	Dobre	61	14	26
Poglądy polityczne	Lewicowe	62	17	21
	Centrowe	54	18	28
	Pravicowe	60	14	26
	Niesprecyzowane	37	14	50
Głosowanie w hipotetycznych wyborach parlamentarnych	PiS	53	16	31
	PO	73	10	17
	PSL*	48	13	39
	Kukiz'15*	59	29	12
	Wiosna*	58	12	30
	Niezdecydowani, na kogo głosować	54	10	36
	Niezamierzający głosować	32	26	42

*Dane dotyczące tych elektoratów należy traktować z ostrożnością ze względu na niewielką ich liczebność w próbie

Jeśli chodzi o polityczne cechy ankietowanych: relatywnie częściej niż inni są to potencjalni wyborcy Platformy Obywatelskiej, a także – choć w mniejszym stopniu – ugrupowania Kukiz'15 i Wiosna, a poza tym w większym stopniu osoby identyfikujące się z lewicą lub prawicą niż z centrum. Najmniej „czystych” demokratów jest wśród osób niezamierzających głosować w wyborach parlamentarnych,

deklarujących brak sprecyzowanych poglądów politycznych, mających wykształcenie podstawowe, gimnazjalne lub zasadnicze zawodowe, źle lub przeciętnie sytuowanych, uzyskujących niskie dochody (poniżej 1300 zł), a także wśród najstarszych i najmłodszych ankietowanych oraz mieszkańców wsi. Na tle innych elektoratów *in minus* pod tym względem wyróżniają się zwolennicy Polskiego Stronnictwa Ludowego. W elektoracie ugrupowania Pawła Kukiza relatywnie wielu aprobuje demokrację, ale jednocześnie wyraża obojętność wobec tego typu rządów w Polsce. Takie stanowisko częściej niż inni prezentują ponadto ludzie niezamierzający głosować, najstarsi, mający wykształcenie podstawowe, gimnazjalne lub zasadnicze zawodowe, z gospodarstw domowych o niskich lub przeciętnych dochodach, niezadowoleni ze swojej sytuacji materialnej.

Stwierdzenie, że w niektórych sytuacjach rządy niedemokratyczne są lepsze od demokratycznych, aprobuje niemal co trzeci badany (29%), a mniej więcej co drugi (52%) je kwestionuje. Wzrost sceptycyzmu wobec rządów niedemokratycznych nastąpił na początku 2016 roku i od tego momentu utrzymuje się – pomijając niewielkie wahania – bardziej niechętny niż wcześniej stosunek do tego typu rozwiązań politycznych.

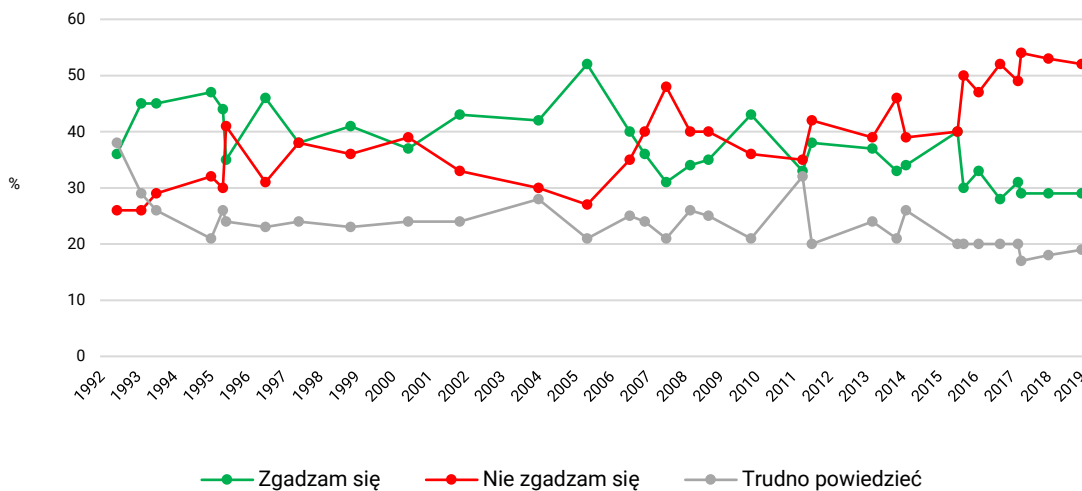
TABELA 4

Czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem, że niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż rządy demokratyczne?	Wskazania respondentów według terminów badań																			
	1992		1993		1995			1996	1997	1999	2000	2002	2004	2005	2006	2007		2008	2009	2010
	X	VI	XI	V	IX	X	XI	X	III	X	III	V	IX/X	XI	IV	XI	VII	I	III	
	w procentach																			
Zgadzam się	36	45	45	47	44	35	46	38	41	37	43	42	52	40	36	31	34	35	43	
Nie zgadzam się	26	26	29	32	30	41	31	38	36	39	33	30	27	35	40	48	40	40	36	
Trudno powiedzieć	38	29	26	21	26	24	23	24	23	24	24	28	21	25	24	21	26	25	21	

TABELA 4 cd.

Czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem, że niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż rządy demokratyczne?	Wskazania respondentów według terminów badań												
	2011		2013	2014		2015	2016		2017			2018	2019
	VIII	XI	VII	III	VI	XI	I	VI	I	VII	VIII	V	IV
	w procentach												
Zgadzam się	33	38	37	33	34	40	30	33	28	31	29	29	29
Nie zgadzam się	35	42	39	46	39	40	50	47	52	49	54	53	52
Trudno powiedzieć	32	20	24	21	26	20	20	20	20	20	17	18	19

RYS. 4. Czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem, że niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż rządy demokratyczne?

Przekonanie, że rządy niedemokratyczne mogą być niekiedy lepsze od demokratycznych, częściej niż inni wyrażają badani zamierzający w wyborach parlamentarnych głosować na ruch Kukiz'15, a poza tym respondenci nieuczestniczący w praktykach religijnych oraz mający od 25 do 34 lat.

TABELA 5

Elektoraty partyjne określone na podstawie deklaracji głosowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych	Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem, że niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż demokratyczne?		
	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Kukiz'15*	46	52	3
Polskie Stronictwo Ludowe*	31	53	16
Prawo i Sprawiedliwość (wraz z Solidarną Polską i Porozumieniem)	25	54	21
Platforma Obywatelska	22	71	7
Wiosna*	21	61	19
Niezdecydowani, na kogo głosować	33	46	21
Niezamierzający głosować	35	33	31

*Dane dotyczące tych elektoratów należy traktować z ostrożnością ze względu na niewielką ich liczebność w próbie

OCENA DEMOKRACJI

Opinie o funkcjonowaniu demokracji w Polsce są bardzo podzielone. Niemal połowa (47%) badanych jest z niego zadowolona, a nieznacznie niższy odsetek (45%) wypowiada się krytycznie o jakości demokracji w naszym kraju. W poprzedniej dekadzie, do wyborów parlamentarnych w 2007 roku, we wszystkich pomiarach respondenci niezadowoleni z funkcjonowania demokracji w Polsce przeważali

nad oceniającymi ją pozytywnie. Po tych wyborach nastąpiła krótkotrwała poprawa. Do wyborów parlamentarnych w 2015 roku wyniki były zróżnicowane – mniej więcej tyle samo razy odnotowaliśmy przewagę zadowolonych z funkcjonowania demokracji, co odwrotny układ ocen. Przez dwa kolejne lata po ostatnich wyborach do Sejmu i Senatu na ogół obserwowaliśmy dość wyraźną przewagę rozczarowanych demokratyczną praktyką nad zadowolonymi z niej, natomiast w 2018 roku oceny się poprawiły.

TABELA 6

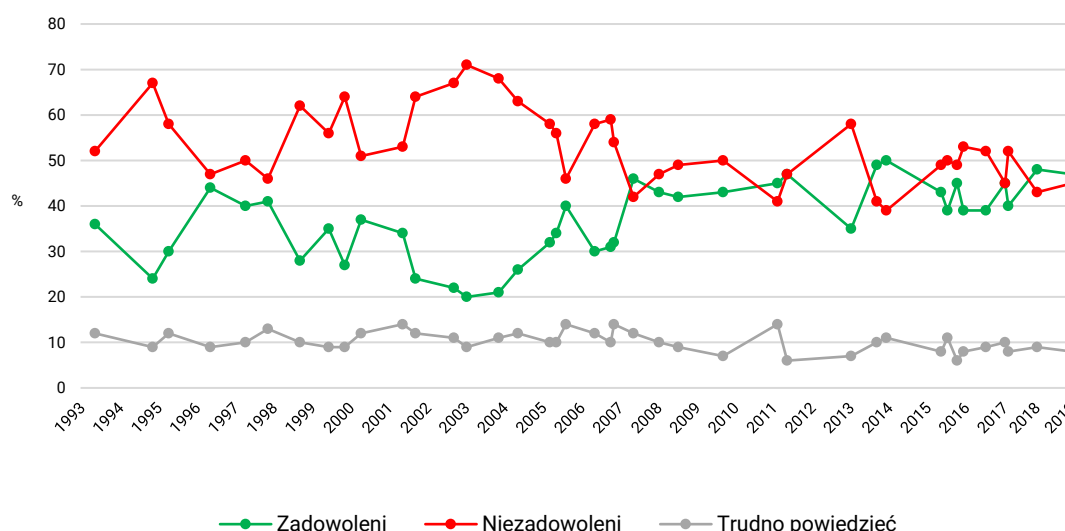
Ocena funkcjonowania demokracji w Polsce	Wskazania respondentów według terminów badań																			
	1993	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006							
	XI	V	X	XI	X	V	III	XII	IV	X	XI	III	III	VII	V	XI	IX/X	XI	II	XI
	w procentach																			
Zadowoleni	36	24	30	44	40	41	28	35	27	37	34	24	22	20	21	26	32	34	40	30
Niezadowoleni	52	67	58	47	50	46	62	56	64	51	53	64	67	71	68	63	58	56	46	58
Trudno powiedzieć	12	9	12	9	10	13	10	9	9	12	14	12	11	9	11	12	10	10	14	12

TABELA 6 cd.

Ocena funkcjonowania demokracji w Polsce	Wskazania respondentów według terminów badań																				
	2007		2008		2009	2010	2011		2013		2014		2015		2016		2017		2018	2019	
	IV	V	XI	VII	I	III	VIII	XI	VII	III	VI	IV	XI	I	IV	VI	I	VII	VIII	V	IV
Zadowoleni	31	32	46	43	42	43	45	47	35	49	50	47	43	39	45	39	39	45	40	48	47
Niezadowoleni	59	54	42	47	49	50	41	47	58	41	39	44	49	50	49	53	52	45	52	43	45
Trudno powiedzieć	10	14	12	10	9	7	14	6	7	10	11	9	8	11	6	8	9	10	8	9	8

CBOS

RYS. 5. Ocena funkcjonowania demokracji w Polsce

Na opinię o jakości polskiej demokracji najsilniej wpływają polityczne cechy ankietowanych i – w pewnym stopniu z nimi związana – ich religijność. Do zadowolonych z funkcjonowania demokracji zalicza się znaczna większość zwolenników PiS, osób o poglądach prawicowych, a także najbardziej zaangażowanych w praktyki religijne (uczestniczących w nich kilka razy w tygodniu). Ponadto pozytywne oceny przeważają nad negatywnymi wśród osób uczestniczących w praktykach religijnych przynajmniej raz w miesiącu, mających wykształcenie podstawowe, gimnazjalne lub zasadnicze zawodowe, uzyskujących niskie lub przeciętne dochody *per capita* (poniżej 1800 zł), a także wśród najmłodszych badanych (18–24 lata) i mających powyżej 54 lat. Niezadowoleniem z funkcjonowania demokracji w naszym kraju wyróżniają się przede wszystkim potencjalni wyborcy PO i Wiosny, identyfikujący się z lewicą (a w mniejszym stopniu także identyfikujący się z politycznym centrum), niemający sprecyzowanej orientacji politycznej i konkretnych preferencji partyjnych, niezaangażowani w praktyki religijne lub uczestniczący w nich rzadko, a ponadto najlepiej wykształceni, uzyskujący najwyższe dochody w przeliczeniu na członka gospodarstwa domowego, źle oceniający sytuację materialną swojego gospodarstwa, mieszkańcy miast 20-tysięcznych i większych oraz mający od 25 do 54 lat.

TABELA 7

Elektoraty partyjne określone na podstawie deklaracji głosowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych	Ocena funkcjonowania demokracji w Polsce		
	Zadowoleni	Niezadowoleni	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Prawo i Sprawiedliwość (wraz z Solidarną Polską i Porozumieniem)	77	14	8
Polskie Stronnictwo Ludowe*	50	50	0
Kukiz'15*	50	47	3
Wiosna*	21	69	10
Platforma Obywatelska	18	79	3
Niezdecydowani, na kogo głosować	28	57	15
Niezamierzający głosować	41	44	15

*Dane dotyczące tych elektoratów należy traktować z ostrożnością ze względu na niewielką ich liczebność w próbie

Ocena funkcjonowania demokracji w Polsce związana jest w pewnej mierze z postawą badanych wobec tej formy rządów. Ogólnie rzecz biorąc, respondenci przekonani o jej wyższości nad innymi ustrojami częściej niż będący przeciwnego zdania są zadowoleni z jakości polskiej demokracji. Wśród tych pierwszych nieco częściej krytycznie oceniają ją badani, którzy aprobują demokrację i jednocześnie typ rządów w kraju nie jest im obojętny, niż ci, w przypadku których przekonaniu temu towarzyszy alienacja polityczna.

TABELA 8

Stosunek do demokracji	Ocena funkcjonowania demokracji w Polsce		
	Zadowoleni	Niezadowoleni	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Demokracy	51	45	4
Demokracy obojętni	54	39	7
Niedemokracy i pozostali	35	47	18

W roku wyborów do europejskiego i krajowego parlamentu oceny funkcjonowania demokracji w Polsce są bardzo zróżnicowane, a przewaga pozytywnych nad negatywnymi znikoma, choć biorąc pod uwagę wcześniejsze wyniki – z lat 2016 i 2017 – można mówić o poprawie. Od pomiaru sprzed roku zmniejszył się poziom aprobaty demokracji jako formy rządów, co nie zmienia jednak faktu, że nadal ogromna większość uważa ją za najlepsze rozwiązanie polityczne. W dalszym ciągu, przez cały okres od wyborów parlamentarnych w 2015 roku, utrzymuje się bardzo niski – na tle ostatnich 27 lat – poziom obojętności politycznej obywateli i bardzo wysoki poziom dezaprobaty wobec rządów niedemokratycznych.

Opracował

Michał Feliksiak